

DERLEME**SOSYAL GÜVENLİK**

Dr. Kayıhan PALA*

"Türkiye'de işçiler Avrupa Birliği düzeyinde sosyal güvenlik ödemesi yapıyor ancak buna karşılık aldıkları hizmet neredeyse yok düzeyde".

Yukarıdaki tümceler Petrol-İş Sendikası'nın "Gümrük Birliği'nin Yüku İşçiyeye ve Yoksula" adlı yayınından alındı. Bu yayından (Petrol-İş Eğitim Yay. 1996/2) kimi bölümleri kısaltarak sizlerle paylaşmayı uygun bulduk.

Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde ortalama olarak sosyal güvenliğe, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYİH) oranla işveren katkısı % 7.1 olurken, bu oran Türkiye'de % 2'dir. Yine AB ülkelerinde ortalama olarak devletin sosyal güvenliğe katkısı % 37.4 olurken, Türkiye'de bu katkı % 0.6'dır. Ayrıca genel vergi oranları da Türkiye'den daha yüksek olup, doğrudan sosyal güvenlik birimi olarak kesilemeyen ödentiler vergi olarak ücretliler dışındaki kesimlerden alınmaktadır. Türkiye ve AB ülkelerinde GSYİH'e göre sosyal güvenliğe işverenler ve devletin katkısı Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya Göre Sosyal Güvenliğe İşverenler ve Devletin Katkıları

	İşveren (1993) (%)	Hükümet (%)
Danimarka	0.3	88.2 (1992)
İrlanda	3	59.8 (1992)
İngiltere	4	57.2 (1991)
İsveç	13	54.2 (1992)
Finlandiya	11	51.4 (1992)
Lüksemburg*	7	37.2 (1990)
İtalya	9	32.7 (1990)
İspanya	9	29.4 (1991)
Belçika*	10	27.5 (1990)
Hollanda	3	27.3 (1991)
Almanya	8	26.6 (1992)
Yunanistan*	5	24.2 (1991)
Avusturya	7	21.0 (1992)
Fransa	12	18.3 (1990)
Portekiz*	5	8.5 (1992)
AB Ortalaması	7.1	37.4
Türkiye	2	0.6 (1992)

* 1992

Kaynak: OECD, The Tax/Benefit Position of Production Workers, Annual Report 1990-1993. ILO, Labour Report 1994-1995. Eurostat.

Türkiye'de devlet, sosyal güvenliğe hiç katkıda bulunmazken, AB ülkelerinde % 37.4 gibi bir oranda katkıda bulunmaktadır.

Türkiye ve AB ülkelerinde GSYİH'e göre sosyal güvenlikten yararlanma oranları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya Göre Sosyal Güvenlikten Yararlanma Oranları

	(%)
İsveç	38.3 (1992)
Finlandiya	30.5 (1992)
Danimarka	29.5 (1992)
Hollanda	28.4 (1991)
Fransa	26.1 (1990)
Almanya	24.7 (1992)
Avusturya	24.5 (1992)
İtalya	21.6 (1990)
İspanya	19.4 (1991)
İngiltere	18.3 (1991)
Yunanistan	14.2 (1991)
Portekiz	9.0 (1992)
Belçika	Bulunamadı
İrlanda	Bulunamadı
Lüksemburg	Bulunamadı
AB Ortalaması	23.7
Türkiye	4.9 (1992)

Kaynak: ILO, Labour Report 1994, 1995.

Türkiye ve AB ülkelerinde işsizlik ödentilerine ilişkin veriler Tablo 3'te sunulmaktadır.

İşçi ücretlerinden kesintiler, AB ülkelerine göre en yüksek Türkiye'de uygulanmaktadır. Evli, 2 çocuklu ve ortalama ücret alan bir işçi için aldığı toplam ücretinden yalnızca gelir vergisi ve sosyal güvenlik prim kesintileri düşülerek bulunan OECD verileri, Türkiye ve AB ülkeleri için kıyaslandığında, Türkiye'de işçilerden AB ortalamasına göre % 103 daha yüksek oranda ücretten kesinti olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye ve AB ülkelerinde evli ve iki çocuklu ortalama ücretli bir işçinin toplam ücretinden net kalan ve kesilen oranı Tablo 4'te sunulmaktadır.

* Doktora Öğr., Uludağ Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD.

Tablo 3: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde İşsizlik Ödentileri

Ödentinin Asgari Ücrete Oranı	
Belçika	% 60 + Yardım
Danimarka	% 90
Almanya	% 67 + Yardım
Yunanistan	% 50 + Yardım
İspanya	% 80 + Yardım
Fransa	% 40.4 + Yardım
İrlanda	% 85 + Yardım
İtalya	% 80
Lüksemburg	% 80
Hollanda	% 70
Avusturya	Var-Bulunamadı
Portekiz	% 65
Finlandiya	Var-Bulunamadı
İsveç	Var-Bulunamadı
İngiltere	377 \$-Aylık
Türkiye	YOK

Kaynak: Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC) dökümanlarından çıkarıldı.

Tablo 4: Türkiye ve AB Ülkelerinde Evli ve İki Çocuklu Ortalama Ücretli Bir İşçinin Toplam Ücretinden Net Kalan ve Kesilen Oranı (1993)

	Eve Götürülen (%)	Kesilen (%)
Lüksemburg	100.6	-0.6
Avusturya	92.4	7.6
Portekiz	91.9	8.1
İspanya	88.3	11.7
Belçika	87.9	12.1
Fransa	86.9	13.1
İngiltere	84.1	15.9
Yunanistan	83.7	16.3
İtalya	82.6	17.4
İsveç	80.9	19.1
İrlanda	78.9	21.1
Almanya	78.5	21.5
Finlandiya	78.5	21.5
Hollanda	69.2	30.8
Danimarka	67.5	32.5
AB Ortalaması	83.5	16.5
Türkiye*	66.5	33.6

* 1991
Kaynak: OECD, The Tax/Benefit Position of Production Workers, Annual Report 1990-1993.
Not: "Toplam ücretinden net kalan" alınan toplam ücrette yalnızca gelir vergisi ve sosyal güvenlik kesintilerinin düşülmesidir. AB ülkelerinde ayrıca vergi muafiyetleri olduğu gibi, Türkiye'de bu kesintilere "Zorunlu Tasarruf" dahil değildir.

Sendikalaşma oranı AB ülkelerinde Türkiye'nin dört katıdır. Türkiye ve AB ülkelerinde sendikalaşma oranı Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Sendikalaşma Oranı

	Yıl	(%)
İsveç	- 1990	88.0
Danimarka	- 1990	79.4
Finlandiya	- 1990	71.8
Belçika	- 1990	51.2
Lüksemburg	- 1990	49.7
İrlanda	- 1990	49.7
Avusturya	- 1990	46.2
İtalya	- 1991	39.0
İngiltere	- 1991	39.0
Yunanistan	- 1990	34.1
Almanya	- 1990	32.9
Portekiz	- 1990	31.8
Hollanda	- 1990	25.5
İspanya	- 1990	11.0
Fransa	- 1990	9.8
AB Ortalaması		43.9
Türkiye	- 1992	11.6

Kaynak: '93-'94 Petrol-İş Yılı, Avrupa Sendika Konfederasyonu Dökümanları

Türkiye'de kişi başına ulusal gelir AB ortalamasından 9 kat daha düşüktür. AB ortalaması kişi başına 18 598 dolar olurken, Türkiye'de bu sayı 2 120 dolardır. Türkiye ve AB ülkelerinde kişi başına ulusal gelir Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kişi Başına Ulusal Gelir (ABD \$, 1993)

Danimarka	26.510
İsveç	24.830
Almanya	23.560
Avusturya	23.120
Fransa	22.360
Belçika	21.210
Hollanda	20.170
İtalya	19.620
Finlandiya	18.970
İngiltere	17.970
İspanya	12.580
Portekiz	7.890
Yunanistan	7.390
Lüksemburg	Bulunamadı
AB Ortalaması	18.598
Türkiye	2.120

Kaynak: ILO, World Labour Report, 1995.

Türkiye'de işsizlik AB ortalamasından % 48 daha yüksektir. Türkiye ve AB ülkelerinde işsizlik oranları Tablo 7'de sunulmaktadır.

Tablo 7: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde İşsizlik Oranları (Kasım 1995)

	(%)
Lüksemburg	4.0
Avusturya	6.2
Danimarka	6.2
Hollanda	7.0
Portekiz	7.2
İngiltere	8.1
Yunanistan	8.1
Almanya	8.5
İsveç	9.4
Belçika	10.3
Fransa	11.4
İtalya	11.6
İrlanda	14.5
Finlandiya	16.8
İspanya	22.4
AB Ortalaması	10.6
Türkiye*	15.7

Kaynak: Industrial Relations Europe, January 1996, DİE Hanehalkı İşgücü Anketleri Nisan-1994.
* Nisan-1994 İşsizlik+Eksik İstihdam.
Not: Türkiye, AB ülkeleri standartında işsizlik hesapları yapmamaktadır.

Türkiye'de enflasyon AB ortalamasından 33 kat daha yüksektir. AB ortalaması enflasyon oranı 1994 itibarıyla % 3.1 olurken, Türkiye'de bu oran % 106.3'tür. Türkiye ve AB ülkelerinde enflasyon oranları Tablo 8'de sunulmaktadır.

AB ülkelerinde enflasyonun bir-iki ülke dışında yok denecek düzeyde seyretmesi karşısında Türkiye'de üç rakamlı

Tablo 8: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Enflasyon Oranları (% , 1994)

	Tüketici Fiyatları İndeksi
Finlandiya	1.1
Fransa	1.7
Danimarka	2.0
İsveç	2.2
Lüksemburg	2.2
İrlanda	2.3
Belçika	2.4
İngiltere	2.5
Hollanda	2.8
Almanya	3.0
Avusturya	3.0
İtalya	3.9
İspanya	4.7
Portekiz	5.2
Yunanistan	10.9
AB Ortalaması	3.1
Türkiye	106.3

Kaynak: OECD Economic Outlook, June 1995.

oluşu, aynı zamanda bu oranı düşürmek için uygulanmakta olan ekonomik model gereği çalışan kesime nedensel yüklenileceğinin de işaretlerini vermektedir.

Herşeyden önce böylesi enflasyon farklılığı ile gümrük birliği sürdürülemez ve düşürülmesi için ısrarlı olunacaktır.

Ancak uygulanan ekonomik modelde enflasyonun düşürülmesi, ücretlerin düşürülmesine bağlanmaktadır. Bu da çalışan kesime yeni dayatmalar demektir.

Oysa AB ülkelerinde enflasyon oranları yok denecek düzeyde az da olsa, ücretlerin korunması esaslı toplu iş sözleşmeleri ve asgari ücret belirleme mekanizmalarınca sağlanmaktadır. Türkiye'de olduğu gibi 5 Nisan kararları ile sözleşmeden doğan ücret artışlarını yerine getirmeme yektir. Yine "sıfır sözleşmeleri"ni dayatma da.